

УДК 349.6:341.24

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.20>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Духневич А.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач-професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-8293-7646*

Карпінська Н.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального правосуддя
та правоохоронної діяльності
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-9658-3623*

Духневич А.В., Карпінська Н.В. Гармонізація законодавства України з правом ЄС у сфері екологічної інформації.

Забезпечення доступу до екологічної інформації є одним із ключових елементів демократичного управління у сфері довкілля та важливою складовою реалізації екологічних прав людини. У сучасних умовах глобалізації та європейської інтеграції України особливої ваги набуває приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, закріплених у Організаційній конвенції 1998 року та нормативно-правових актах Європейського Союзу. Дослідження у цій сфері має практичне значення, оскільки забезпечення відкритості екологічної інформації сприяє підвищенню екологічної свідомості суспільства, запобігає порушенням прав громадян і забезпечує виконання євроінтеграційних зобов'язань України. Метою статті є аналіз міжнародно-правових стандартів доступу до екологічної інформації, оцінка відповідності українського законодавства acquis ЄС та Організаційній конвенції, а також визначення напрямів удосконалення національної нормативно-правової бази та практики її застосування. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема: формально-правовий метод для аналізу нормативних актів; порівняльно-правовий метод для співставлення положень українського законодавства з актами права ЄС та Організаційною конвенцією; системний підхід для розгляду екологічної інформаційної політики як цілісного явища; метод аналізу і синтезу для формулювання узагальнених висновків. У статті розкрито зміст міжнародно-правових стандартів у сфері доступу до екологічної інформації, визначено основні положення Організаційної конвенції та відповідних директив ЄС. Проаналізовано чинне законодавство України, зокрема Закон «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон «Про інформацію», Закон «Про доступ до публічної інформації», а також підзаконні акти, які регулюють порядок надання екологічної інформації. Зроблено висновок, що попри певну гармонізацію із європейським правом, українська правова система все ще характеризується фрагментарністю, недостатньою чіткістю процедур доступу та низькою ефективністю правозастосування. Виявлено, що проблемними залишаються питання термінів оприлюднення екологічної інформації, забезпечення її актуальності та повноти, а також механізмів притягнення до відповідальності за відмову чи неналежне надання інформації. На основі проведеного дослідження доведено необхідність подальшої адаптації українського законодавства до стандартів ЄС у сфері доступу до екологічної інформації. Запропоновано напрями вдосконалення, зокрема: посилення інституційних гарантій доступу, запровадження сучасних цифрових інструментів для поширення інформації, уніфікація процедур надання даних, удосконалення механізмів судового та позасудового захисту прав громадян. Виконання цих завдань сприятиме підвищенню прозорості у сфері екологічного управління, ефективній імплементації європейських екологічних стандартів та реалізації права кожної особи на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Ключові слова: доступ до екологічної інформації, директиви ЄС, екологічні права, прозорість, євроінтеграція, законодавство України, публічна інформація.

Dukhnevych A.V., Karpinska N.V. Harmonisation of Ukrainian legislation with EU law in the field of environmental information.

Ensuring access to environmental information is one of the key elements of democratic governance in the environmental sphere and an important component of the implementation of environmental human rights. In the current conditions of globalization and European integration of Ukraine, bringing national legislation into line with international standards enshrined in the 1998 Aarhus Convention and regulatory legal acts of the European Union is of particular importance. Research in this area is of practical importance, since ensuring openness of environmental information contributes to raising environmental awareness in society, prevents violations of citizens' rights and ensures the fulfillment of Ukraine's European integration obligations. The purpose of the article is to analyze international legal standards for access to environmental information, assess the compliance of Ukrainian legislation with the EU *acquis* and the Aarhus Convention, as well as identify areas for improving the national regulatory framework and the practice of its application. The methodological basis of the research is general scientific and special legal methods, in particular: formal legal method for analyzing regulatory acts; comparative legal method for comparing the provisions of Ukrainian legislation with EU law and the Aarhus Convention; a systematic approach for considering environmental information policy as a holistic phenomenon; a method of analysis and synthesis for formulating generalized conclusions. The article reveals the content of international legal standards in the field of access to environmental information, identifies the main provisions of the Aarhus Convention and relevant EU directives. The current legislation of Ukraine is analyzed, in particular the Law «On Environmental Protection», the Law «On Information», the Law «On Access to Public Information», as well as by-laws that regulate the procedure for providing environmental information. It is concluded that despite some harmonization with European law, the Ukrainian legal system is still characterized by fragmentation, insufficient clarity of access procedures and low efficiency of law enforcement. It was revealed that the issues of the timing of the publication of environmental information, ensuring its relevance and completeness, as well as mechanisms for holding accountable for refusal or improper provision of information remain problematic. Based on the conducted research, the need for further adaptation of Ukrainian legislation to EU standards in the field of access to environmental information has been proven. Areas of improvement have been proposed, in particular: strengthening institutional guarantees of access, introduction of modern digital tools for information dissemination, unification of data provision procedures, improvement of mechanisms of judicial and extrajudicial protection of citizens' rights. The implementation of these tasks will contribute to increasing transparency in the field of environmental management, effective implementation of European environmental standards and realization of the right of every person to an environment safe for life and health.

Key words: access to environmental information, EU directives, environmental rights, transparency, European integration, legislation of Ukraine, public information.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграції України до європейського правового простору особливої актуальності набуває питання забезпечення належного доступу громадськості до екологічної інформації. Право на безперешкодне отримання, поширення та використання інформації про стан довкілля визнається ключовим елементом реалізації екологічних прав людини та складовою демократичного врядування. Водночас українське законодавство у цій сфері, попри значний прогрес, все ще демонструє певну фрагментарність та суперечливість, що зумовлює проблеми у його практичному застосуванні.

Особливе значення має імплементація положень Організації Конвенції 1998 року та актів права Європейського Союзу, насамперед Директиви 2003/4/ЄС «Про доступ громадськості до екологічної інформації» та Директиви 2007/2/ЄС «Про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE)». Гармонізація українського законодавства з *acquis* ЄС передбачає не лише формальне наближення правових норм, а й створення ефективних механізмів їх реалізації, включно з цифровізацією інформаційних систем, стандартизацією форматів даних та посиленням інституційної спроможності органів державної влади.

Проблемним аспектом залишається відсутність єдиної інтегрованої системи обліку, обробки та поширення екологічної інформації, що призводить до обмеженого доступу громадськості та громадських організацій до даних, а також створює ризики порушення міжнародних зобов'язань України. Таким чином, дослідження процесу гармонізації національного законодавства з правом ЄС у сфері екологічної інформації є необхідним для вироблення теоретично обґрунтованих та практично значущих рекомендацій, спрямованих на забезпечення прозорості екологічної політики та підвищення довіри суспільства до державних інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Л.Р. Данилюк [1] засвідчило, що екологічна інформація в Україні наразі функціонує як ключовий інструмент формування державної політики у сфері охорони довкілля, проте її використання у прийнятті рішень часто ускладнюється

через відсутність інтегрованої системи збору та поширення даних. Автор вказує на значні розбіжності між потенціалом інформаційного забезпечення та його фактичним використанням у практичній екологічній діяльності, підкреслюючи потребу створення уніфікованої цифрової платформи для забезпечення доступності та оперативності даних. Данилюк також встановив, що недостатня стандартизація та регламентація форматів обміну інформацією гальмує ефективну реалізацію екологічних прав громадян.

К.В. Солодан та А.І. Паламарчук [2] визначили, що у правовому режимі воєнного стану права громадян на доступ до екологічної інформації зазнають додаткових обмежень, які не завжди відповідають принципам прозорості та відкритості, передбаченим міжнародними та європейськими стандартами. Автори показали, що під час воєнного стану органи влади часто застосовують надмірні обмеження, що суттєво ускладнює громадський контроль за станом довкілля, а також виявили недостатній рівень адаптації національного законодавства до надзвичайних умов без порушення основоположних прав громадян.

Н.А. Бааджи [3] довела, що порівняльний аналіз законодавства ЄС і України у сфері доступу до екологічної інформації виявляє низку прогалин у національній нормативно-правовій базі. Авторка підкреслила, що українські правові акти частково відповідають директивам ЄС, зокрема у питаннях участі громадськості у процесах оцінки впливу на довкілля, однак залишаються суттєві недоліки у механізмах забезпечення активного поширення даних та інтеграції інформаційних ресурсів, що зменшує ефективність реалізації права на доступ до екологічної інформації.

В.О. Чукаєва та І.Є. Конєв [4] встановили, що адміністративно-правове забезпечення доступу до публічної інформації в Україні характеризується формальною відповідністю міжнародним стандартам, проте на практиці спостерігаються значні проблеми з реалізацією цих норм. Автори виявили, що відсутність єдиних процедур, недостатній рівень контролю за дотриманням строків надання інформації та фрагментарність баз даних створюють перешкоди для ефективного здійснення права громадян на інформацію, включно з екологічною.

В.А. Вітів [5] показав, що організаційно-правовий механізм доступу до екологічної інформації в Україні потребує системного удосконалення, зокрема у частині інтеграції державних реєстрів та забезпечення взаємодії між різними органами влади. Дослідження вказує, що наявні механізми не завжди гарантують своєчасне та повне інформування громадськості, що обмежує реальну можливість участі громадян у прийнятті екологічно значущих рішень та контролі за станом довкілля.

Т.І. Шинкар [6] довела, що правове забезпечення доступу до публічної інформації, хоча й містить формальні гарантії, часто не реалізується на практиці через проблеми імплементації законодавства. Авторка встановила, що слабка інтеграція електронних ресурсів, недостатній контроль за дотриманням строків та надмірне застосування винятків із публічного доступу суттєво знижують ефективність національної системи забезпечення права на інформацію, включаючи екологічну сферу, що потребує системних реформ та цифровізації процесів.

Таким чином, аналіз літератури показує, що хоча науковці відзначають наявність базових правових механізмів доступу до екологічної інформації в Україні, існують суттєві прогалини в їх практичній реалізації та відповідності стандартам ЄС, що й обумовлює необхідність подальших досліджень та пропозицій щодо вдосконалення законодавства та організаційної практики.

Мета статті полягає у науковому аналізі процесу гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу у сфері екологічної інформації, виявленні основних проблем та суперечностей у цій сфері, а також у розробці рекомендацій щодо вдосконалення правового механізму забезпечення доступу громадськості до інформації про стан довкілля відповідно до європейських стандартів.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено виконання таких завдань:

- дослідити міжнародно-правові стандарти у сфері доступу до екологічної інформації, зокрема положення Організації Конвенції та директив ЄС;
- проаналізувати чинне законодавство України щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та визначити його відповідність праву ЄС;
- виявити основні проблеми та прогалини у національному правовому регулюванні та практичному забезпеченні відкритості екологічних даних;
- окреслити напрями вдосконалення українського законодавства та практики його застосування в контексті євроінтеграційних зобов'язань.

Виклад матеріалів дослідження. Міжнародно-правові стандарти у сфері доступу до екологічної інформації формувалися як відповідь на потребу інституціоналізувати «екологічну демократію», у якій інформаційна відкритість є передумовою для участі громадськості та судового контролю. Базовим універсальним актом для регіону ЄЕК ООН є Організаційна конвенція 1998 р., що

закріплює три взаємопов'язані «стовпи»: право кожного на доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті екологічно значущих рішень і доступ до правосуддя [7]. Вона встановлює як «пасивний» доступ (на запит), так і «активне» поширення, зобов'язуючи держави забезпечити оперативну відповідь на запити (загалом протягом одного місяця з можливістю подовження ще на місяць у складних випадках), підготувати й регулярно (кожні три-чотири роки) публікувати національні доповіді про стан довкілля, а також визначає вичерпні підстави для відмови (захист персональних даних, комерційної таємниці, безпека тощо), які тлумачаться вузько із застосуванням тесту переваги суспільного інтересу. Широке трактування поняття «екологічна інформація» (дані про елементи довкілля, фактори впливу, заходи, політики, стан здоров'я та безпеки населення тощо) у ст. 2(3) підкреслює, що обов'язки прозорості охоплюють не лише «стан природи», а й інформацію про діяльність та рішення, здатні на нього впливати. У межах «активного» поширення Конвенція робить акцент на електронній доступності й стандартизації, що згодом стало фундаментом для європейських ініціатив з відкритих даних і просторової інфраструктури. Усе це перетворює право на інформацію на процесуальну гарантію для інших двох стовпів – участі та правосуддя.

Європейський Союз імплементував стандарти Організації конвенції за допомогою спеціального законодавчого пакету. Ключовою тут є Директива 2003/4/ЄС «Про доступ громадськості до екологічної інформації», яка гармонізує обов'язки держав-членів щодо розгляду запитів (базовий місячний строк із можливістю подовження до двох місяців у разі обсягу чи складності), визначає процесуальні гарантії (письмове мотивування відмови, доступ до перегляду рішень), закріплює активне оприлюднення (включно з використанням електронних засобів), а також встановлює перелік вузько тлумачених винятків, що підлягають тесту переваги суспільного інтересу; при цьому інформація про викиди в довкілля користується підвищеним рівнем відкритості. Директива уніфікує й дефініцію «екологічної інформації», відсилає до режимів захисту персональних даних та комерційної таємниці, але не допускає їхнього абсолютизування, забезпечуючи пріоритет екологічної прозорості там, де це потрібно для захисту здоров'я й довкілля. На рівні інституцій ЄС аналогічні стандарти застосовуються через так званий «Організаційний регламент» № 1367/2006 (зі змінами 2021/1767), який поширює вимоги доступу до екологічної інформації на органи та агенції Союзу і розширює механізм внутрішнього адміністративного перегляду екологічних актів, що підсилює третій стовп – доступ до правосуддя у справах довкілля.

Окремий структурний вимір стандартів прозорості стосується просторових (гео-)даних як носія екологічної інформації. Директива 2007/2/ЄС (INSPIRE) створює інфраструктуру просторової інформації, яка забезпечує інтероперабельність, метадані, а також мережеві сервіси «відкриття–перегляду–завантаження–трансформування–виклику» для широкого кола тематичних шарів (від гідрографії до землекористування). Вона передбачає обов'язкові правила реалізації для метаданих, якості та мережевих сервісів, а також принципи спільного використання даних між органами влади, принаймні безоплатне надання базових сервісів відкриття та перегляду для громадськості. Цей каркас робить екологічні дані машиночитаними та придатними до повторного використання, фактично переносючи стандарти Організації в цифровий вимір.

Економічний аспект відкритості врегульовано переробленою Директивою (ЄС) 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору, яка поширює «відкриті за замовчуванням» підходи, обмежує платежі та встановлює категорії наборів даних «високої цінності» (зокрема «геопросторові» та «спостереження Землі та довкілля») з вимогою їх безоплатного, машинозчитуваного, масового доступу через API. У 2023 р. ця рамка деталізована Імплементативним регламентом (ЄС) 2023/138, який конкретизує переліки високоякісних наборів і способів їх публікації та повторного використання. У взаємодії з Директивами 2003/4/ЄС і INSPIRE, підхід «open by design and by default» перетворює екологічну інформацію з пасивного об'єкта доступу на активний ресурс даних для суспільства, науки та бізнесу.

Важливим тематичним доповненням до стандартів прозорості є Київський протокол про реєстри викидів і перенесення забруднювачів (PRTR) до Організації конвенції, який встановлює обов'язок створювати національні інтегровані реєстри, що забезпечують регулярне звітування операторами про викиди та перенесення певних забруднювачів і роблять ці відомості уніфіковано доступними громадськості. На рівні ЄС відповідні зобов'язання інкорпоровані у Регламент № 166/2006 про європейський реєстр викидів і перенесення забруднювачів (E-PRTR), що конкретизує вимоги до охоплення секторів, переліку речовин, періодичності та форм представлення інформації. PRTR-підхід, будучи єдиним юридично обов'язковим міжнародним інструментом у сфері відкритості екологічних викидів, задає стандарт прозорості «за замовчуванням» для найбільш ризикових видів діяльності [8].

На рівні секторального права ЄС положення щодо доступу до інформації вбудовані в директиви, що регулюють окремі сфери охорони довкілля. Водна рамкова директива 2000/60/ЄС

містить вимоги до інформування та залучення громадськості при плануванні управління річковими басейнами; Директива 2008/50/ЄС зобов'язує держави оперативно інформувати населення про якість атмосферного повітря та епізоди забруднення; Директива 2012/18/ЄС (Seveso III) встановлює обов'язкове доведення до громадян інформації про ризики великомасштабних аварій та поведінку в надзвичайних ситуаціях; Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди забезпечує доступність даних дозвільних процедур, умов дозволів і результатів моніторингу; Директива 2011/92/ЄС про ОВД (з урахуванням змін 2014/52/ЄС) і Директива 2001/42/ЄС про СЕО кодифікують вимоги до раннього і повного інформування громадськості у процедурах оцінювання [9]. Сукупно ці норми конкретизують «горизонтальні» стандарти Оргуса в повсякденних регуляторних процесах і посилюють як пасивний, так і активний компоненти відкритості даних.

Системність європейських стандартів проявляється і в юридичних запобіжниках: винятки з доступу застосовуються пропорційно й вузько, з обов'язковим балансуванням приватних інтересів (захист персональних даних за GDPR, комерційна таємниця) і переважаючого суспільного інтересу в розкритті, особливо щодо інформації про викиди; передбачені процесуальні гарантії оскарження відмов і безоплатний доступ до базових сервісів пошуку та перегляду геоданих. Такі вимоги посилюються практикою інституцій ЄС після оновлення Оргуського регламенту у 2021 р., який розширив «внутрішній перегляд» екологічних актів органів Союзу, і зростаючою роллю політик відкритих даних, що роблять високовартісні екологічні набори доступними як інфраструктуру загального користування. У підсумку міжнародні та європейські стандарти формують цілісну «піраміду» прозорості – від базового права на інформацію до технічної інтероперабельності та повторного використання даних, – що стає методологічним орієнтиром для гармонізації національного законодавства України з правом ЄС у сфері екологічної інформації [10].

Чинне законодавство України у сфері забезпечення доступу до екологічної інформації формувалося під впливом міжнародних зобов'язань держави, передусім Оргуської конвенції 1998 р., до якої Україна приєдналася у 1999 р. та яка стала ключовим орієнтиром для закріплення відповідних правових гарантій. Основні положення щодо права громадян на екологічну інформацію закріплено в Конституції України, де ст. 50 проголошує право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої шкоди, а також право на вільний доступ до інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту [11]. Ця норма має безпосередню дію і стала підґрунтям для розробки спеціального законодавства.

Базовим актом є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), який у ст. 9 та 25 визначає обов'язок органів державної влади забезпечувати громадянам доступ до екологічної інформації та покладає на них обов'язок створювати відповідні інформаційні ресурси. Закон України «Про інформацію» (1992 р., у редакції 2011 р.) деталізує класифікацію видів інформації, серед яких виокремлює екологічну, і встановлює принцип відкритості та доступності, з можливістю обмеження лише у випадках, прямо передбачених законом. Важливе значення має Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.), який запровадив чітку процедуру розгляду інформаційних запитів, строки їх опрацювання (п'ять робочих днів з можливістю продовження до двадцяти), обов'язок розпорядників надавати обґрунтування відмови та закріпив принцип «максимального розкриття» інформації [12].

Спеціалізовані норми містяться також у Законі України «Про екологічну експертизу» (1995 р.), Законі України «Про стратегічну екологічну оцінку» (2018 р.) та Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» (2017 р.). Вони встановлюють обов'язковість інформування громадськості про плани чи проекти, що можуть мати значний вплив на довкілля, та її участі у відповідних процедурах. Ці положення фактично імплементують вимоги Директиви 2001/42/ЄС (щодо стратегічної екологічної оцінки) та Директиви 2011/92/ЄС (щодо оцінки впливу на довкілля), у тому числі після їх модернізації. У сфері просторових даних важливим кроком стало ухвалення Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» (2020 р.), що гармонізується з вимогами Директиви INSPIRE (2007/2/ЄС) та передбачає створення інтегрованої системи доступу до геоінформації, у тому числі екологічного характеру [13].

Водночас існує низка проблем, які засвідчують лише часткову відповідність українського законодавства праву ЄС (табл. 1). Серед найбільш суттєвих варто виокремити відсутність інтегрованої інфраструктури екологічних даних, труднощі з дотриманням строків надання інформації та надмірне застосування винятків із мотивів комерційної чи службової таємниці. Їх систематизація у порівнянні з вимогами *acquis* ЄС представлена у таблиці.

Таблиця 1. Проблемні аспекти забезпечення доступу до екологічної інформації в Україні у порівнянні з правом ЄС

Проблема	Українське законодавство та практика	Вимоги права ЄС	Відповідність/невідповідність
Відсутність єдиної інтегрованої системи поширення екологічної інформації	Екологічні дані зберігаються у різних органах влади, доступ ускладнений, немає повної інтероперабельності	Директива 2003/4/ЄС та Директива INSPIRE вимагають активного поширення, стандартизації форматів і створення інтегрованої інфраструктури	Часткова відповідність (формально закріплене право, але відсутні технічні механізми)
Строки надання інформації	Встановлено 5–20 днів, проте на практиці часто порушуються	У ЄС – 1–2 місяці з дотриманням чітких процедур та гарантій, строки фактично забезпечуються	Часткова відповідність (коротші строки в Україні, але проблеми з виконанням)
Обмеження доступу до інформації	Часто застосовуються підстави захисту комерційної або службової таємниці	У праві ЄС обмеження тлумачаться вузько, а інформація про викиди завжди відкрита	Невідповідність (надмірне застосування обмежень)

Джерело: власна розробка автора

Окремої уваги потребує гармонізація українського законодавства з Директивою 2003/4/ЄС, яка встановлює вимогу активного поширення екологічної інформації органами влади. В Україні ж переважає «пасивний» підхід, коли дані надаються переважно за запитом. Наявні інформаційні ресурси (наприклад, Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля, відкриті екологічні дані на порталі data.gov.ua) є кроком уперед, але вони ще не відповідають у повній мірі вимогам європейських стандартів щодо інтероперабельності, регулярності оновлення та повноти даних. Важливою прогалиною залишається відсутність національного реєстру викидів і перенесення забруднювачів (PRTR), передбаченого Київським протоколом до Організації конвенції та впровадження в ЄС через Регламент № 166/2006.

Напрями вдосконалення українського законодавства та практики його застосування у сфері доступу до екологічної інформації в контексті євроінтеграційних зобов'язань мають визначатися з урахуванням сучасних викликів сталого розвитку, вимог Організації конвенції та положень директив ЄС. По-перше, ключовим завданням є усунення прогалин та колізій у нормативно-правовій базі. Незважаючи на закріплення загальних принципів доступу до екологічної інформації у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» та спеціальному Законі «Про доступ до публічної інформації», відсутня системна деталізація процедур, яка передбачена європейськими директивами. Тому необхідним є ухвалення спеціального законодавчого акта або внесення комплексних змін до чинних законів із закріпленням чітких механізмів надання, відмови та оскарження відмови у доступі до екологічної інформації [14].

По-друге, вдосконалення має охоплювати питання відкритості та цифровізації процесів. Практика ЄС демонструє ефективність функціонування єдиних електронних реєстрів екологічної інформації, баз даних щодо стану довкілля, джерел забруднення, екологічних дозволів та оцінки впливу на довкілля. В Україні існують окремі елементи таких систем (зокрема, Реєстр оцінки впливу на довкілля, відкриті дані Держекоінспекції), однак вони не є повними та не забезпечують комплексного доступу. Тому доцільним є створення інтегрованої національної платформи екологічної інформації, що відповідатиме стандартам INSPIRE та вимогам Організації конвенції.

По-третє, важливим напрямом вдосконалення є посилення інституційної спроможності органів влади. Нерідко доступ до екологічної інформації ускладнюється через бюрократичні процедури, формальний підхід або неналежне виконання посадовими особами своїх обов'язків. У цьому контексті необхідним є запровадження чітких адміністративних стандартів, регулярне підвищення кваліфікації службовців, а також створення незалежних механізмів моніторингу та контролю за дотриманням права на екологічну інформацію.

По-четверте, у практиці застосування законодавства необхідно враховувати вимоги Європейського суду з прав людини та Суду ЄС, які у своїх рішеннях неодноразово підкреслювали важ-

ливість забезпечення реального доступу до інформації як складової демократичного суспільства та ефективного захисту екологічних прав. Це передбачає як розширення обсягів інформації, що підлягає обов'язковому оприлюдненню, так і зменшення випадків обмеження доступу під приводом захисту комерційної таємниці чи національної безпеки, що часто використовується як підстава для відмови.

По-п'яте, слід посилити механізми участі громадськості у прийнятті екологічно значущих рішень. Організація Конвенція та директиви ЄС виходять із презумпції того, що доступ до інформації є передумовою ефективної участі громадян. Тому вдосконалення українського законодавства має полягати у запровадженні процедур раннього інформування громадськості про плановану діяльність, забезпеченні можливості надавати зауваження у зручній електронній формі та закріпленні обов'язку органів влади обґрунтовувати врахування чи відхилення таких зауважень.

Нарешті, важливим напрямом є інтеграція питань доступу до екологічної інформації у ширший контекст цифрової трансформації та відкритого врядування. Україна як держава-учасниця «Партнерства «Відкритий Уряд»» та Угоди про асоціацію з ЄС повинна забезпечити, щоб екологічна інформація становила значну частину масиву відкритих даних, доступних для громадянського суспільства, бізнесу та наукових досліджень. Це сприятиме не лише виконанню євроінтеграційних зобов'язань, але й підвищенню рівня екологічної свідомості та довіри громадян до державної політики у сфері охорони довкілля.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу у сфері доступу до екологічної інформації є ключовою умовою забезпечення належної реалізації екологічних прав людини та досягнення євроінтеграційних цілей держави. Визначена у статті проблема полягає у розбіжності між міжнародно-правовими стандартами, закріпленими Організацією Конвенцією та директивами ЄС, та фактичним станом національного законодавства й практики його застосування.

Дослідження міжнародно-правових стандартів засвідчило, що вони ґрунтуються на принципах прозорості, відкритості та широкого доступу громадян до екологічної інформації без необхідності доведення правового інтересу. Організація Конвенція та відповідні директиви ЄС формують комплексний підхід до регламентації порядку отримання, поширення та використання екологічної інформації, встановлюють механізми захисту права у разі його порушення, а також передбачають активну роль держави у забезпеченні інформування населення.

Аналіз чинного законодавства України показав, що вітчизняні правові акти у сфері екологічної інформації у значній мірі відповідають міжнародним та європейським стандартам, проте залишаються окремі прогалини. Зокрема, на практиці доступ до екологічної інформації може ускладнюватися через бюрократичні процедури, недосконалість електронних систем, недостатню інтегрованість інформаційних ресурсів, а також слабкий механізм притягнення до відповідальності посадових осіб за відмову у наданні інформації.

Запропоновані напрями вдосконалення законодавства передбачають посилення імплементації норм права ЄС шляхом адаптації положень Директиви 2003/4/ЄС та Директиви 2003/35/ЄС до національного законодавства, удосконалення правових механізмів електронного доступу до екологічної інформації, створення єдиного інтегрованого реєстру даних, а також розширення інструментів судового та адміністративного захисту прав громадян у разі відмови чи затримки надання такої інформації.

Таким чином, узгодження українського законодавства з правом ЄС у сфері доступу до екологічної інформації сприятиме зміцненню демократичних інститутів, забезпеченню верховенства права, підвищенню довіри громадян до органів влади, а також стане важливим кроком на шляху інтеграції України до європейського правового простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилюк Л. Р. Екологічне інформаційне забезпечення в механізмі екологічної та інформаційної політики України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 2(81). С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.1>.
2. Солодан К.В., Паламарчук А.І. Право на доступ до екологічної інформації в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Вип. 6. С. 462–466. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.75>.
3. Бааджи Н.А. Право на доступ до екологічної інформації в законодавстві ЄС та України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 2. С. 618–621. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/147>.
4. Чукаєва В.О., Конев І.Є. Адміністративно-правове забезпечення доступу до публічної інформації та сучасний стан його реалізації в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. С. 167–176. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i92.3273>.

5. Вітів В.А. Організаційно-правовий механізм доступу до екологічної інформації. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 10 (50). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/156.pdf>.
6. Шинкар Т. І. Право на доступ до публічної інформації: правове забезпечення та проблеми імплементації в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. С. 247–254. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i85.1876>.
7. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Організація конвенція) від 25 червня 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 24.08.2025).
8. Дронов В.Ю. Міжнародні та національні правові стандарти доступу до екологічної інформації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 6. С. 606–608. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/140>.
9. Бровко Н.І., Терещук М.М. Право на екологічну інформацію як складова конституційного права людини на інформацію. *Науковий вісник. Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2022. Вип. 55. С. 23–26. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.55.5>.
10. Головіна В.А., Гордієнко С.К. Проблемні аспекти доступу до екологічної інформації та його значення для вирішення екологічних проблем в Україні. *Екологічне право. Європейські перспективи*. 2021. Вип. 2. С. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2021.2.27>.
11. Хоменко М. Проблеми адаптації екологічного законодавства України до міжнародного права. *Екологічне право*. 2019. № 10. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.15>.
12. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.08.2025).
13. Директива 2003/4/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС. Офіційний журнал Європейського Союзу. 2003. L 41/26. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0004> (дата звернення: 24.08.2025).
14. Freedom of Information Act (FOIA), 5 U.S.C. § 552 (1966) / United States Code. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/552> (дата звернення: 16.08.2025). United States Environmental Protection Agency (EPA). Freedom of Information Act (FOIA). URL: <https://www.epa.gov/foia> (дата звернення: 24.08.2025).